

доступу: <http://www.swissbanking.org/en/topics/information-for-private-clients/protection-of-privacy>

4. Information Technology in Tax Administration in Developing Countries. Analytical Report. - KfW Development Bank. - Bonn, 2015. – p. 215. - [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.taxcompact.net/documents/IT-Tax-Administration-Study.pdf>

**Новицька Надія Володимирівна,
к.е.н., зав. відділу дослідження акцизного
оподаткування НДІ фіскальної політики УДФСУ,
Хлебнікова Інна Ібрагімівна,
науковий співробітник відділу
дослідження акцизного оподаткування
НДІ фіскальної політики УДФСУ**

ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ КОНТРОЛЮ ЗА ОБІГОМ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ

В умовах значної тінізації ринку підакцизних товарів надзвичайно актуальними є питання пов'язані з розробкою та впровадженням інноваційних механізмів контролю за їх обігом, зокрема системи електронного адміністрування акцизного податку, яка спрямована на підвищення ефективності процедур моніторингу руху підакцизних товарів від виробника до кінцевого споживача. Така система передбачає використання інструментів дистанційного контролю, посилення функції безпеки ланцюга постачання підакцизних товарів шляхом застосування сучасних методів аутентифікації. Запровадження таких інноваційних механізмів окрім цього дозволить захистити споживачів від небезпечних та шкідливих фальсифікованих товарів, зменшить їх доступність, зумовлену нелегальним обігом.

В зв'язку з цим доцільно розглянути кращі практики контролю за ринком підакцизних товарів, що застосовуються в країнах ЄС. Відповідно до європейського законодавства акцизний податок сплачується кінцевому пункті споживання. Перебуваючи в режимі транзиту до кінцевого пункту призначення, ці товари знаходяться у режимі відстроченої сплати акцизного податку, який використовується для забезпечення безперешкодного доступу на внутрішні ринки країн-членів. Інструментом забезпечення адміністрування акцизного податку в країнах ЄС у такому режимі є функціонування інституту акцизних

складів³ та електронна система контролю за рухом підакцизних товарів – *Excise Movement and Control System* (далі – EMCS)[1]. Використання даної системи передбачає реєстрацію цифрових документів про рух підакцизної продукції в електронних системах країни відправника та країни призначення. Нині 99 % усіх перевезень підакцизних товарів в межах ЄС відбуваються в режимі відстроченої сплати акцизного податку. Щорічно кількість перевезень підакцизних товарів становить 3,5 млн, сукупною вартістю 270 млрд євро і надходженнями акцизного податку 90 млрд євро. З моменту свого впровадження, починаючи з січня 2010 р. по травень 2015 р., було зафіксовано понад 13,6 млн. переміщень підакцизних товарів в режимі відстроченої сплати акцизного податку з яких 98,1% завершено без порушень.

Окрім електронної системи контролю за рухом підакцизних товарів з липня 2019 р. впроваджується *система виявлення та відстеження (Track and Trace)* [2]. Функціональним призначенням даної системи є протидія нелегальному обігу тютюнових виробів⁴ на задоволення вимог Рамкової конвенції ВООЗ по боротьбі з тютюном [3], захист громадського здоров'я, забезпечення податкових надходжень та створення рівних умов для всіх суб'єктів на єдиному європейському ринку.

Відстеження передбачає маркування продуктів унікальним ідентифікатором з метою контролю за переміщенням тютюнових виробів по ланцюгу постачання від виробника до кінцевого пункту продажу перед роздрібною торгівлею, який дозволяє фіксувати історію місцезнаходження та час. В свою чергу, *виявлення* – це можливість ідентифікувати минуле або поточне місцезнаходження тютюнових виробів.

В рамках *системи відстеження* всі пачки тютюнових виробів, що виробляються, призначені для продажу або знаходяться в обігу на ринку ЄС, повинні бути марковані унікальним ідентифікатором (інтерфейсом), а їх переміщення повинне бути зафіксоване на всьому ланцюжку постачання від виробника до кінцевого пункту продажу перед роздрібною торгівлею. Особливістю ідентифікатора є те, що одну з частин коду присвоює національний компетентний орган. Це забезпечує контроль над постачанням ідентифікаторів, їх унікальність та захист від маніпуляцій. Відповідно до рамкових умов кожна держава-член повинна призначити незалежного від тютюнової промисловості «емітента ідентифікатора» (*ID issuer*), який має відповідати за генерацію та видачу унікальних кодів-ідентифікаторів (*unique*

³ склад, на якому підакцизні товари можуть зберігатися та вироблятися в режимі відстроченої сплати акцизного податку, що полегшує перевірку виробничих та складських приміщень.

⁴ контроль за обігом тютюнових виробів традиційно відокремлено від контролю за обігом алкогольних напоїв, що зумовлено необхідністю виконання вимог Рамкової конвенції ВООЗ по боротьбі з тютюном.

*identifier, UI)*⁵ [4].

Для протидії маніпулюванню системою виявлення та відстеження вона має доповнюватися системою безпеки (автентифікації). Якщо система виявлення та відстеження фіксує рух товару через ланцюжок постачання, то система автентифікації призначена для перевірки товару на справжність. Будь-які прогалини або невідповідності у звіті фіксуються як ризики нелегального обігу [5]. Найбільш вдалим рішенням щодо аутентифікації є використання акцизних марок. Зазначена система передбачає захист від несанкціонованого доступу, який складається не менш ніж з п'яти елементів аутентифікації (включаючи відкрите, приховане та напівприховане маркування). Один з цих елементів має бути присвоєний незалежним підрядником – третьою стороною (*ID issuer*), що забезпечує додатковий захист від маніпулювання системою. В свою чергу, фіскальні органи держав-членів ЄС перевіряють таких суб'єктів на виконання вимог, що висувуються перед ними. Функціонування системи безпеки у такому вигляді забезпечує можливість перевірки справжності тютюнових виробів [3].

Варто зазначити, що системи виявлення та відстеження і безпеки можуть доповнити EMCS та розширити її можливості контролю за переміщення тютюнових виробів, адже їх спільне функціонування дозволить відстежувати переміщення тютюнових виробів з більшим рівнем деталізації, ідентифікуючи їх на рівні одиниці (пачка, коробка, пак, партія тощо) за допомогою процесу реєстрації агрегації.

Розглянувши європейську практику контролю за обігом підакцизних товарів варто зазначити, що в Україні електронні системи перебувають на стадії розробки. Нині функціонує система контролю за рухом горілки й лікеро-горілчані виробів та палива. Також ухвалено Концепцію та планується запровадження з грудня 2018 р. електронної акцизної марки – автоматизованої системи контролю за обігом підакцизних товарів (далі – Концепція) [5], яка має стати аналогом європейського механізму контролю за обігом підакцизних товарів в Україні.

До основних відмінностей вітчизняної електронної системи від європейської варто віднести: контроль за обігом як тютюнових виробів так і алкогольних напоїв; відстеження кожного етапу переміщення від виробника чи імпортера до роздрібною торгівлі (в ЄС – до кінцевого пункту продажу перед роздрібною торгівлею); запроваджується підзаконним актом (не узгоджується із вимогами Директиви 2014/40/ЄС), тощо.

Проте, оскільки комплексні електронні системи ще не впроваджені ні в

⁵ основна вимога РКБТ про ліквідацію незаконної торгівлі тютюновими виробами

ЄС ні в Україні важко зробити висновок про те, яка з них стане більш дієвою у досягненні цілі скорочення обсягів нелегального обігу підакцизної продукції.

Список використаних джерел

1. Трансформація акцизної політики України : монографія / за заг. ред. В. І. Коротуна / В. І. Коротун, С. С. Брехов, Н. В. Новицька та ін. – Ірпінь : Видавництво Національного університету ДПС України, 2015. – 448 с.
2. Tobacco Products Directive 2014/40/ЄС. – 2014. – April.
3. Protocol to Eliminate Illicit Trade in Tobacco Products [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.who.int/fctc/protocol/en/>.
4. Systems for tobacco traceability and security features [Електронний ресурс] // European Commission. – 2017. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/health/tobacco/tracking_tracing_system_en.
5. Track and Trace : Approaches in Tobacco [Електронний ресурс] // KPMG. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://www.gs1uk.org/~media/documents/white-papers/gs1_uk_and_kpmg_track_and_trace_in_tobacco_may_2014.pdf?la=en.
6. Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції створення та впровадження автоматизованої системи контролю за обігом підакцизних товарів (алкогольних напоїв та тютюнових виробів) «Електронна акцизна марка» від 6 липня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249204815>.

Білецька Ганна Миколаївна,
к.ю.н., зав. відділу нормативно-правового
супроводження діяльності роботи
фіскальних органів НДІ фіскальної політики УДФСУ,
Бундак Марія Миколаївна,
м.н.с. відділу нормативно-правового
супроводження діяльності роботи
фіскальних органів НДІ фіскальної політики УДФСУ

ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ТАКСОНОМІЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

Відповідно до Меморандуму про взаєморозуміння щодо розробки і запровадження Системи фінансової звітності (надання звітності у форматі XBRL) від 18 грудня 2017 р. №102/15 для вітчизняного фінансового сектору необхідним є впровадження єдиної системи фінансової звітності [1].

Відповідно до вище згаданого документа – запровадження нової Системи фінансової звітності (далі – Система), дозволить здійснювати прийом, обробку,